

FACTORII ȘI MIJLOACELE EDUCAȚIEI MORALE A ELEVILOR

BUNDĂ CARMEN, UPS „Ion Creangă”

SILISTRARU NICOLAE, prof. univ. UST

Adnotare. *În formarea conștiinței morale și valorificarea culturii morale la elevii claselor primare există unele contradicții ce țin de cerințele societății moderne, fiindcă lipsește și un sistem metodologic ce ar direcționa acest proces. În acest sens, în articol punem accent pe diminuarea unor discrepanțe în acest fenomen în context curricular.*

Cuvinte cheie: *morală, personalitate, caracter, valori.*

Annotation. *In the formation of moral consciousness and the capitalization of moral culture in primary school students, there are some contradictions related to the requirements of modern society, because there is no methodological system that would direct this process. In this sense, in the article we focus on reducing some discrepancies in this phenomenon in a curricular context.*

Keywords: *morality, personality, character, values.*

Trăind într-o societate creștină, setul de valori și precepte moral-creștine ar trebui să fie cunoscute și însușite de semeni, iar educația ar trebui să conlucreze în acest sens, fiindcă scopul ei este de a modela elevii pentru o bună integrare socială.

Potrivit lui Sorin Cristea *educația morală* constituie dimensiunea fundamentală a activității de educație orientată în direcția formării-dezvoltării conștiinței morale a personalității, care are în vedere optimizarea raporturilor sale cu lumea și cu sine, la nivel: a) teoretic, prin însușirea valorii generale a binelui moral, susținută afectiv, volitiv și motivațional) și practic (prin aplicarea valorii generale a binelui moral) [4, p. 53].

Morala reprezintă „o teorie a relațiilor omului cu lumea și cu sine” [7, p.35], pune în evidență primordialul rol efectiv al conștiinței umane în formarea și dezvoltarea personalității, precum și în dezvoltarea societății. Constantin Cucuș apreciază, în cartea sa *Pedagogie* [5, p.29], că ”scopul educației este atins atunci când individul obține acea autonomie care-l determină să fie stăpân pe propriul destin și pe propria personalitate. Personalitatea nu este o stare despre care se poate spune că trebuie conturată definitiv, static, prin educația instituționalizată. O parte din trăsăturile personalității sunt formate direct prin educație, dar o bună parte din calitățile acesteia sunt opera propriei formări - care depinde, în ultimă instanță, tot de educație”.

Responsabilitatea pentru educație revine, în primul rând, părinților. Familia este contextul primar în care copilul vine în contact cu realitatea socială, este mediul în care se conturează și se dezvoltă personalitatea copilului, este cadrul socializării primare. În familie copilul dobândește

deprinderi de bază pentru buna sa integrare socială, dar și valori, și norme care îi conturează perspectiva despre lume și viață.

Alături de părinți, profesorii, educatorii au un rol special în modelarea caracterului tinerei generații. Prin atitudinea lor morală precum și printr-o comunicare adecvată cu elevii, ei contribuie direct la formarea caracterului elevilor. Școala, care este organizația investită de societate cu rolul de a realiza educație, trebuie să ofere programe de educație morală. Datorită faptului că influențele din mass-media sunt diverse și elevii nu au încă capacitatea de a filtra și alege variantele cu rol constructiv, școlii îi revine sarcina de a forma, prin educația *morală, conștiința și conduita morală a elevilor*. Intensificarea fenomenelor de violență din spațiul școlar, a faptelor delictive sunt indicatori pentru necesitatea programelor de educație pentru valori morale.

Cunoașterea caracteristicilor psihologice și de vârstă ale școlarii trebuie să ghideze întregul demers cu privire la educația morală. În funcție de nivelul de școlaritate, conținuturile educației morale se diversifică. O atenție deosebită trebuie acordată și perioadei adolescenței, deoarece această perioadă reprezintă începutul construirii propriului sistem de valori. Adolescentul dorește să cunoască valorile sociale, morale, culturale care îi vor determina integrarea socială precum și formarea viziunii asupra lumii și vieții.

Pericolul acțiunilor deviate este mare în această perioadă și se datorează conflictelor existențiale, neconcordanței cu valorile sau cu idealul de viață. Pentru ca la această vârstă elevii să își poată contura sistemul valoric este necesar să existe baza pe care acesta să se poată clădi, astfel că educația morală devine o necesitate încă din primii ani ai școlarității [9, p. 53].

Deși sub aspect tehnologic societatea actuală este avansată, dezechilibrele din sfera relațiilor sociale, problemele de infracționalitate și violență juvenilă, tendințele de abandon școlar, comportamentele antisociale sunt indicatori că sub aspectul valorilor morale există o criză. Sistemul de învățământ trebuie să gândească programe pentru formarea caracterului elevilor, pentru o educație pentru convingeri și valori morale [2, p. 42].

În funcție de viziunea care o caracterizează și care trebuie să fie în acord cu idealul educațional prevăzut pe plan național, fiecare instituție de învățământ își definește misiunea ghidată de scopuri bine definite. Există însă și instituții de învățământ care au înglobat în declarația de misiune formarea unui caracter moral-creștin în rândul educaților. Crezul pe baza căruia actul educațional se realizează în respectivele instituții școlare are ca temei credința creștină. Pe lângă dimensiunea informativă, se realizează și activități practice, cu rol formativ, ceea ce determină formarea conduitei morale a elevilor.

Comportamentul prosocial, dezirabil social, asigură o bună integrare a individului în societate, deoarece nu se abate de la normele sociale și nu pune în pericol funcționarea optimă a societății

umane. Combaterea conduitei negative trebuie să fie parte a scopului acțiunilor educative, iar formarea caracterului moral să caracterizeze demersurile educaționale.

Bazele caracterului moral se educă în primii șapte ani de viață, dar sprijinul familiei se cere a fi substanțial îmbunătățit și după intrarea copiilor în școală. Școala continuă procesul educației morale început de familie prin alte mijloace și la alt nivel. Dacă în familie educația morală era predominant intuitivă, exemplul fiind mijlocul principal folosit de părinți în educația morală, școala va trece la desfășurarea educației morale, în mod sistematic, pe baza unor ore și lecții de dirigiență sau de educație morală, la care elevii sunt familiarizați cu valorile morale pe baza cărora li se formează sentimente și convingeri morale, elemente care vor sta la baza formării conduitei morale.

Școala ar trebui să coordoneze întreg sistemul factorilor și mijloacelor de educație morală. În clasele I-IV este inclusă în planul de învățământ ora de educație moral-civică, prin care învățătorul își propune să realizeze următoarele obiective: înțelegerea sensului și semnificației unor norme și valori morale; necesitatea respectării unor norme morale; analiza unor fapte și întâmplări din viață în spiritul normelor și valorilor morale; aprecierea conduitei proprii și a altora prin utilizarea unor criterii obiective; dezvoltarea atitudinii față de sine și față de semenii.

Obiectivul fundamental al orelor de dirigiență este formarea personalității elevilor în plan moral, cetățenesc și nu numai. Importanța și valoarea pedagogică a dirigenției rezidă și în originalitatea și caracterul specific al contribuției sale în realizarea sarcinilor educative. De dirigență depinde, formarea conștiinței și conduitei morale de modul în care își alege temele de dirigență, le structurează și le prezintă elevilor, îndrumându-i spre un mod de viață morală. Totul rămâne în grija profesorilor pentru educația morală a elevilor, în atenția acordată acestei laturi a educației care vizează formarea noastră ca oameni.

Biserica, ca instituție cu profil moral prin excelență, este coparticipantă de drept și de fapt la educația etică. Morala creștină care o propovăduiește prin slujitorii săi, va trebui să constituie cheia de boltă a întregului sistem de educație morală, fiindcă valorile creștine au constituit, de-a lungul veacurilor, catalizatorul procesului moral al omenirii.

Implementarea acestor valori în educația morală se poate face atât direct, prin preoții care predau orele de religie, cât și indirect prin dascălii care le valorifică lecțiile lor atunci și acolo unde acest lucru se poate realiza firesc, fără artificii didactice, se realizează prin cercurile de istoria religiilor. Predarea religiei în școală constituie o valoare a spiritului uman cu certe virtuți formative. La acestea trebuie să se adauge și exemplul moral al dascălului, deoarece educatorul educă nu numai prin ceea ce transmite elevilor, ci prin întreaga lui personalitate.

Părinții trebuie să acorde o mare importanță grupului de prieteni spre care se îndreaptă copilul, acesta putând exercita în cel mai bun caz o influență pozitivă, iar în cel mai nefericit o influență negativă. De asemenea, strada are un rol important pregnant în educația morală, mai ales, când își

etalează convulsiile, schimbările de valori prioritare, idealurile exprimând opinii divergente și convergente. Și în aceste condiții familia rămâne mediul suport, de cenzură, raționalizator și catalizator al aspectelor semnificative din evenimentele vieții în fiecare zi. În zilele noastre strada și-a intensificat pulsul legat de valorile pe care societatea vrea să le accepte și repudieze, și contribuie mai mult ca oricând la constituirea profilului moral al copiilor și tinerilor și aceasta, cu atât mai mult, cu cât strada a conferit tineretului o nouă poziție, mai semnificativă și respectabilă în viața socială.

Metodele și procedeele educației morale sunt: povestirea, povățu și exercițiul moral, aprobarea și dezaprobarea, explicația, convorbirea și prelegerea morală, dezbateră, analiza de caz. Exercițiul moral constă în intuirea sau imaginea unor „modele” ce întruchipează fapte sau acțiuni morale [4, p.98].

Exemplele morale pot fi: directe (oferite de persoanele din anturajul copilului – părinți, profesori, colegi, adulți) și indirecte (personaje din literatură, filme ziare și reviste, biografii ale oamenilor de știință, de cultură, jurnale). Povestirea morală se bazează pe asimilarea de către elevi a cunoștințelor morale prin relatarea și prezentarea, într-o formă narativă a unor întâmplări și fapte, reale și imaginare. Elevii pot desprinde anumite semnificații morale în legătură cu comportarea personajelor. Povățu morală valorifică experiența umană acumulată și sedimentată în proverbe, cugetări, axiome, aforisme. Acoperă o gamă largă de fenomene și se răsfrânge asupra formării *conștiinței și conduitei morale* sub foră de îndemnuri [1, p. 126].

Exercițiul moral presupune executarea sistematică și organizată a unor fapte și acțiuni, în condiții relativ identice, cu scopul formării deprinderilor și obișnuințelor de comportare morală [10, p.86]. Se realizează prin: formularea cerințelor (care pot lua forma unui: ordin, dispoziție, îndemn/sugestie, lămurire, rugămintă, încredere, încurajare, stimulare a activității prin promiterea recompenselor, inițierea de întreceri între elevi, utilizarea perspectivelor, cultivarea tradițiilor, apel, aluzie, avertisment, interdicție) și exersarea propriu-zisă, respectiv organizarea relațiilor morale practice în care elevii sunt antrenați.

Aprobarea morală intervine după consumarea actului și înregistrarea rezultatelor, parțiale sau finale, consemnând faptul că acestea sunt în concordanță cu exigențele stabilite anterior; aprobarea poate lua una din următoarele forme: acordul, lauda exprimarea recunoștinței, recompensa. *Dezaprobarea morală* reprezintă forma negativă a întăririi prin care manifestările morale nu sunt apreciate. Atitudinea și conduita morală nu sunt în concordanță cu cerințele formulate în prealabil. Formele dezaprobării sunt: dezacordul, observația, reproșul, neîncrederea, avertismentul, ironia, pedeapsa. *Explicația morală* permite dezvăluirea conținutului, sensului și necesității respectării unei valori, norme sau reguli morale. Are două funcții: informativă și stimulativă. Convorbirea morală evidențiază și subliniază sensuri noi ale diferitelor norme morale; permite elevilor să și exprime cunoștințele, opiniile și intențiile morale [3, p. 126].

În concluzie menționăm că *educația morală* este condiționată de subiectivitatea fiecăruia, de particularitățile individuale, dar și de vârstă. Omul nu se naște ființă morală, ci devine, iar maniera în care devine depinde esențial de educația care o primește. În școală educația morală reprezintă sau ar trebui să reprezinte o prioritate pentru toate cadrele didactice. În mod obișnuit, educația morală este asociată cu orele de dirigenție, cu cele de educație /cultură civică, dar în realizarea acesteia sunt implicați și alți factori educaționali: familia, grupul de prieteni, școala, biserica, mass-media.

Bibliografie

1. Bunea, I. Fenomenologia conștiinței morale. Cluj-Napoca: Editura Limes, 1999, 197 p.
2. Bunescu, V. Educația morală și formarea personalității. Fundamente psihopedagogice, Revista de Pedagogie, nr. 6,7-8, 1991. Vol.40. p.41-43
3. Cătălin, T. Elemente de etică, vol. I-II, Cluj-Napoca: Editura Dacia, 1982, 1987, 320+258 p.
4. Cristea, S. Educația morală. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Educatia%20morala.pdf
5. Cucuș, C. Pedagogie. Iași: Editura Polirom, 2014, 536 p.
6. Gânju, T. Discurs despre morală. Iași: Editura Junimea, 1981, 227 p.
7. Grenier, H. Marile doctrine morale. București: Editura Humanitas, 1995, 174 p.
8. Huszar, T. Morala și societatea. București: Editura Politică, 1967, 272 p.
9. Nicola, I. Pedagogie. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1992, 296 p.
10. Williams, B. Introducere în etică. Moralitatea. București: Editura Alternative, 1993, 104 p.